

de blauwe klauwier

jaargang 25 no. 2

*Prof. of 2nd
- 013-514 2007 Prof
237 bus*

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN", en verschijnt in principe 4 keer per jaar.

LOSSE ABONNEMENTEN zijn verkrijgbaar door storting van f 17,50 op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "abonnement Blauwe Klauwier". De portokosten zijn in de prijs inbegrepen.

DE REDACTIE bestaat uit: Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11

5541 AC Reusel

tel. 0497-642391

VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van de Vogelwerkgroep. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt f 45,-- per jaar; studenten betalen f 35,-- en gezinsleden f 22,50.

DONATEURS die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom. Donateurs die f25,-- of meer schenken, krijgen een jaar lang de Blauwe Klauwier toegezonden.

BETALING van de contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep" dan wel "donatie Vogelwerkgroep".

HET POSTADRES van het secretariaat luidt als volgt:

Vogelwerkgroep "De Kempen"

Postbus 386

5500 AJ Veldhoven.

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

Patrijzeninventarisatie 1998 in de Kempen

MARCO BAKERMANS EN TONNY VAN DER VLEUTEN

Het begint al en beetje op een traditie te lijken: de Patrijzen-telling in het werkgebied van Vogelwerkgroep de Kempen. In navolging van de inventarisaties van de Patrijs in 1986 en 1992, heeft in 1998 nogmaals een inventarisatie plaatsgevonden van deze soort.

1. INLEIDING

In totaal zijn er 20 km-hokken geïnventarieerd door 11 personen, alle volgens de voorgeschreven methode. Helaas bleek het niet mogelijk om alle 16 km-hokken die zowel in 1986 als in 1992 geteld zijn opnieuw te inventariseren. Het aantal hokken dat in elke telling betrokken is, is hierdoor gedaald tot 10.

Deze verslaglegging bevat de volgende onderdelen: een beschrijving van de vraagstelling en de gebruikte inventarisatiemethode (resp. hoofdstuk 2 en 3), een opsomming van de resultaten (hoofdstuk 4); tenslotte worden de resultaten vergeleken (hoofdstuk 5) en van hun relativiteit voorzien (hoofdstuk 6).

2. VRAAGSTELLING

De Patrijs is een van de meest kenmerkende soorten van het agrarisch gebied van de Kempen. Het is een indicator voor de natuurkwaliteit van het agrarisch landschap. Daar waar het landschap kleinschalig is met afwisselend en extensief grondgebruik voelt de soort zich thuis. De soort is een standvogel; dus indicatief voor de 'jaarrond' kwaliteit van een gebied.

Al in 1986 heeft de eerste groot-scheepse Patrijzen-inventarisatie plaatsgevonden. Bij een herhaling van deze inventarisatie in 1992 leek het erop dat de soort wat aan het afnemen was (Bakermans et al, 1992), hoewel dit statisch niet helemaal hard gemaakt kon worden. Er is toen vastgesteld dat er landschappelijk nauwelijks verandering hebben plaatsgevonden.

Momenteel staan er nogal wat veranderingen in het agrarisch gebied op stapel. Ze komen neer op een extensivering

van het grondgebruik in delen die binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) vallen en een intensivering van de agrarische gebieden die erbuiten vallen. Deze veranderingen zullen zich vooral de komende jaren voordoen. Daarom is het goed om de gegevens met betrekking tot Patrijzen nu reeds op orde te hebben.

De vraagstelling voor voorgaande Patrijzen-inventarisaties luidde als volgt:

- hoe talrijk is de Patrijs in de Kempen
- zijn er verschillen in dichtheid, regionaal of naar landschapstype
- is er sprake van duidelijk aan te tonen toe- of afname

Deze vraagstelling kan onverkort gehandhaafd blijven. Voor komende inventarisaties kan deze aangevuld worden met de effecten van de realisatie van de EHS op de Patrijzen-populatie.

3. METHODE

Er is gebruik gemaakt van de inventarisatiemethode en het vergelijkingsmateriaal uit 1986 en 1992.

De volgende richtlijnen zijn voor beide inventarisaties gehanteerd:

- inventarisatie-eenheid: km-hok;
- inventarisatieperiode: maart tot met mei;
- inventarisatietijd: van 1 uur voor tot 1 uur na zonsopgang;
- inventarisatieduur: 1 uur per km-hok;
- aantal bezoeken: minimaal 3;
- regelmatig, zeker 1x per 200m stoppen en luisteren;
- geen cassette-recorder gebruiken;
- vervoer: op de fiets en/of te voet;

- gegevensverwerking: in het veld op standaardformulieren, waarnemingslocatie intekenen op kaartje.

Een uitgebreide beschrijving van de methode is te verkrijgen bij de auteurs.

Het was de bedoeling dat in elk geval de 16 km-hokken, die in 1986 en 1992 gedaan zijn, weer geïnventariseerd werden. Uitbreiding van het telgebied vond bij voorkeur plaats door aansluiting bij deze hokken. Zo zijn 5 clusters van uurhokken ontstaan waarbinnen gegevens over Patrijzen verzameld werden. Dit zijn de clusters Eindhoven-Acht, Veldhoven-Waalre, Eer-

sel-Steensel-Riethoven, Hapert-Hoogeloon en Bladel-Reusel.

4. RESULTATEN

In tabel 1 staan de resultaten van de inventarisatie in 1998. Van de km-hokken is vaak slechts een deel geschikt als biotoop voor de Patrijs. Bebouwing, bos en water zijn aangemerkt als ongeschikt biotoop; het agrarisch gebied als geschikt biotoop. De aantallen per km-hok zijn daarom ook omgerekend naar aantal per 100 ha. geschikt biotoop. Per kilometerhok werden gemiddeld 3,5 territoria vastgesteld, dat komt neer op 4,6 territoria per 100 ha geschikt leefgebied.

Tabel 1: Resultaten van de patrijzen-inventarisatie in 1998 per kilometerhok

Km-hok	Percentage geschikt	Territoria 1998	Aantal geldige bezoeken	Gebied
51-33-45	90	4	4	Stripse Kampen (Eindhoven)
51-34-32	100	7-8	3	Acht (Eindhoven)
51-34-42	70	1	2	Nieuw Acht (Eindhoven)
51-51-41	70	3	7	De Bus (Reusel)
51-51-42	90	4-5	5	Franse Hoef (Bladel)
51-51-51	80	2	8	Buspad (Reusel)
51-51-52	90	3	5	Raamsloop (Bladel/Reusel)
51-52-33	90	1	5	Den Aard (Hoogeloon)
51-52-43	100	5	5	Domineepad (Hoogeloon)
51-53-25	30	0	6	Heessche akkers (Eersel)
51-53-35	50	0	6	Zandbogten (Steensel)
51-53-45	50	2	6	Stevert (Steensel/Riethoven)
51-54-14	50	1	2	De Hogt (Waalre)
51-54-22	80	4	4	Witven (Veldhoven)
51-54-23	80	3	3	Heuvelse putten (Waalre)
56-18-13	90	5-8	3	Beleven (Reusel)
56-18-34	80	6	3	Herdersdreef (Reusel)
57-12-12	90	10	4	Ganzestraat (Hapert)
57-12-22	80	4	4	Dalem (Hapert)
57-13-13	70	3	6	Hobbeler heide (Riethoven)
totaal 20 hokken	1530 ha. geschikt	68-73 (gemiddeld 70)		
gemiddeld aantal per 100 ha.		4,4-4,8 (gemiddeld 4,6)		

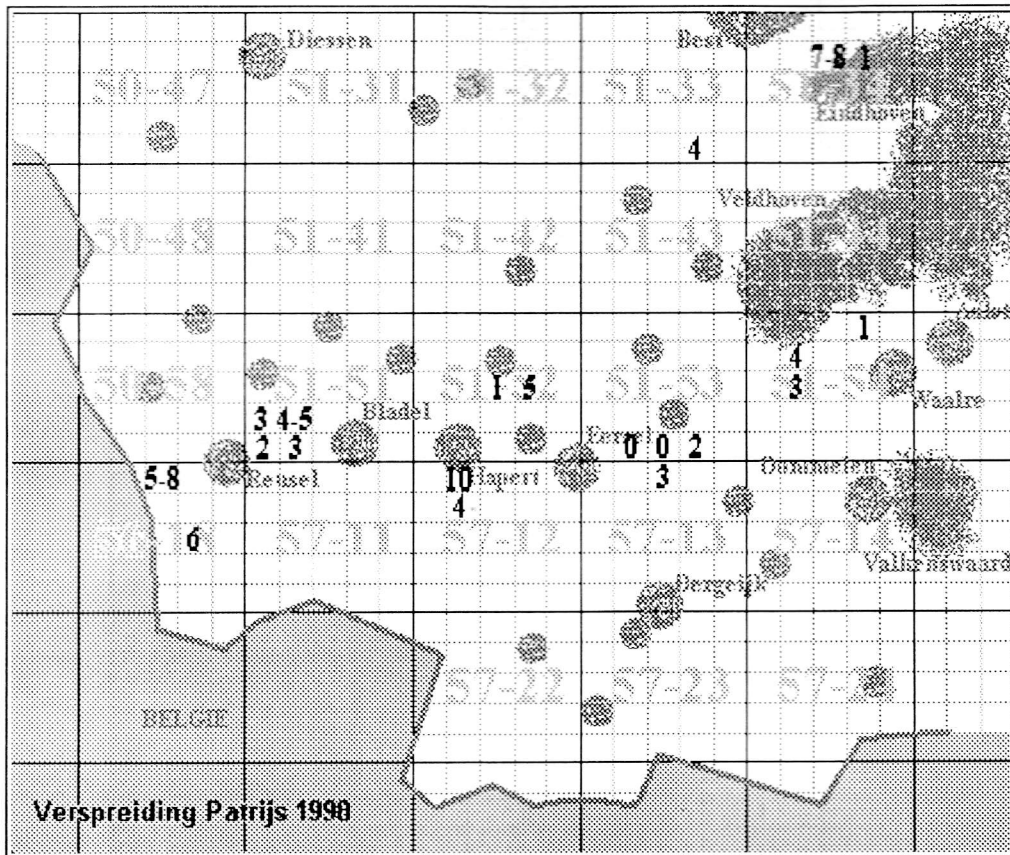

In figuur 1 is de verdeling over het werkgebied weergegeven. De kaart laat zien dat er wat verschillen zijn in dichtheid tussen de regio's. In de omgeving van Hapert en Reusel leverde de inventarisatie duidelijk meer op dan in de omgeving van Steensel en Waalre. Eindhoven-Acht neemt een middenpositie in. Het hoge aantal bij Ganzestraat-Hapert is mogelijk te verklaren vanuit de grote hoeveelheid

grond die daar braak ligt i.v.m. een nieuwe bouwlocatie. De hoge dichtheden bij Acht kunnen te maken hebben met verdringing van de soort uit aangrenzende km-hokken vanwege stadsuitbreidingen.

Bij Nieuw-Acht en de Hogt is het aantal bezoeken aan de lage kant. Echter gezien de datum, tijd van de dag en de resultaten zijn ze wel meegenomen.

Figuur 1: Ligging en het aantal patrijzen-territoria van de in 1998 getelde kilometerhokken.

5. VERGELIJKING MET DE RESULTATEN VAN 1986 EN 1992.

In tabel 2 worden alle kilometerhokken die in een of meer van de jaren 1986, 1992 en 1996 geïnventariseerd zijn op een rijtje gezet. Hierbij is ook de dicht-

heid aangegeven in verhouding tot het percentage geschikt biotoop binnen het betreffende km-hok.

Tabel 2: Resultaten van alle ooit op Patrijzen getelde kilometerhokken.

Km-hok	Percentage geschikt	Territoria 1986	Dichtheid per km ²	Territoria 1992	Dichtheid per km ²	Territoria 1998	Dichtheid per km ²
51-25-51	50			1	2		
51-25-52	50			3	3		
51-33-45	90					4	4,4
51-34-11	30			2	6,7		
51-34-15	50			1	2		
51-34-22	70			2	2,9		
51-34-25	50			0	0		
51-34-32	100	5	5	1	1	7	7
51-34-34	30	3	10				
51-34-42	70					1	1,4
51-35-11	70			3	4,3		
51-35-12	70			3	4,3		
51-35-21	30			0	0		
51-35-22	50			0	0		
51-43-55	60			0	0		
51-45-45	80			8	10		
51-45-55	100			3	3		
51-46-51	70			6	8,6		
51-51-41	70			3	4,3	3	4,3
51-51-42	90			3	3,3	4	4,4
51-51-51	80			6	7,5	2	2,5
51-51-52	90			4	4,4	3	3,3
51-51-55	70	3	4,3				
51-52-23	90			4	4,4		
51-52-33	90	5	5,6	6	6,7	1	1,1
51-52-42	60			4	6,7		
51-52-43	100	10	10	5	5	5	5
51-53-15	90			0	0		
51-53-25	30	2	6,7	1	3,3	0	0
51-53-35	50					0	0
51-53-45	50					2	4
51-53-52	80	1	1,3	0	0		
51-54-14	50					1	2
51-54-22	80	0	0	0	0	4	5
51-54-23	80	1	1,3	6	7,5	3	3,8
56-18-13	90	3	3,3	8	8,9	7	7,8
56-18-34	80	3	3,8	4	5	6	6,3
57-11-14	50	2	4				
57-11-15	100	8	8				
57-12-12	90	5	5,6	5	5,6	10	11,2
57-12-22	80	7	8,8	3	3,8	4	5
57-12-32	50			1	2		
57-13-13	70			2	2,9	3	4,3
57-13-14	50	0	0	1	2		
totaal		58		99		70	
geschikt aantal ha		1370		2520		1530	
aantal km-hokken		16		35		20	
dichtheid per km-hok			3,6		2,8		3,5
dichtheid per geschikte 100 ha			4,2		3,9		4,6

Helaas konden door omstandigheden enkele toegezegde km-hokken, die bij de voorgaande inventarisaties wel gedaan waren, niet geïnventariseerd worden. De continue steekproef over de drie inventari-

satiejaren wordt daarmee beperkt tot 10 hokken. In tabel 3 zijn deze tien hokken nog eens apart weergegeven. Ze kunnen aangemerkt worden als de vaste steekproef voor de Patrijzenpopulatie.

Tabel 3: Vergelijking van 3 keer getelde km-hokken

km-hok	percentage geschikt	territoria 1986	dichtheid per km ²	territoria 1992	dichtheid per km ²	territoria 1998	dichtheid per km ²	opmerkingen
51-34-32	100	5	5	1	1	7	7	herstel
51-52-33	90	5	5,6	6	6,7	1	1,1	afname
51-52-43	100	10	10	5	5	5	5	afname
51-52-52	30	2	6,7	1	3,3	0	0	afname
51-54-22	80	0	0	0	0	4	5	toename
51-54-23	80	1	1,3	6	7,5	3	3,8	schommelend
56-18-13	90	3	3,3	8	8,9	7	7,8	toename
56-18-34	80	3	3,8	4	5	6	6,3	toename
57-12-12	90	5	5,6	5	5,6	10	11,2	toename
57-12-22	80	7	8,8	3	3,8	4	5	licht herstel
totaal		41		39		47		
aantal ha geïnventariseerd		820		820		820		
aantal km-hokken		10		10		10		
dichtheid per geschikte 100 ha			5		4,8		5,7	
dichtheid per km-hok			4,1		3,9		4,7	

Uit de gegevens blijkt dat de patrijzenstand een verbetering doormaakt ten opzichte van voorgaande jaren. Met name als alleen gekeken wordt naar de tien km-hokken die in alle drie de jaren geïnventariseerd zijn (de 'steekproef', tabel 3), zien we een toename van de populatiedichtheid per 100 ha. ten opzichte van 1992 met ca. 20%. Dit verschil is groter dan de geconstateerde afname tussen 1986 en 1992.

Kijken we naar het gemiddelde van alle geïnventariseerde km-hokken per jaar (tabel 2) dan zien we dezelfde trend als voor de steekproef, zij het wat minder duidelijk (12% toename). Per blok werden gemiddeld vrijwel evenveel territoria geteld als in 1986.

De gemiddelde dichtheid per 100 ha agrarisch gebied is in de Kempen erg hoog (ca 4,6). Van Dijk (in Texeira 1979) geeft voor de zandgronden dichtheden van

0,5 tot 2,5 paar per 100 ha. Echter ten opzichte van de goede Franse patrijzengebieden is het nog erg pover (30 broedparen per 100 ha, Hagemeijer & Blair, 1997).

6. DISCUSSIE

In hoofdstuk 5 is een vergelijking gedaan tussen de aantallen van 1986, 1992 en van 1998. De conclusie hieruit is dat de populatie van de Patrijs in de Kempen als geheel, de laatste jaren redelijk stabiel is gebleven.

Bepalende factoren voor de populatiegrootte van de Patrijs zijn biotoop, weersomstandigheden en jacht.

Over het biotoop valt te vermelden dat in de periode 1986-1992 geen noemenswaardige veranderingen hebben plaatsgevonden. In de periode 1992-1998 zijn de veranderingen weliswaar nog niet groot, maar wel duidelijk aanwezig. Dit manifesteert zich enerzijds door een toe-

name van de hoeveelheid braakliggende grond, meestal als voorfase voor bouwactiviteiten (Acht, Hapert) en anderzijds door een toename van de teelt van siergewassen (vnl. coniferen).

Deze constatering is afgeleid uit de grondgebruikgegevens van de hokken die alle jaren geïnventariseerd zijn. De grootste biotoopverandering voor het gehele gebied, nl. die onder invloed van ruilverkavelingen, was in 1996 reeds uitgewerkt. Ook de invloed van verdere intensivering van de landbouw over deze periode is minimaal; ook hiervoor vielen de grootste klappen eerder. Gezien de vrij korte levensverwachting van Patrijzen (enkele jaren) zijn de na-ijl effecten van grotere populaties ook minimaal.

Weersomstandigheden kunnen van grote invloed zijn op korte termijn populatieveranderingen. Met name in natte en kille voorjaren is het aantal kuikens dat opgroeit erg laag. Droge voorjaren daarentegen kunnen tot flinke populatie toename leiden, met name als hierdoor de cyclus tussen landbouwkundige bewerkingen verlengd wordt (zaaien, spuiten, wieden, maaien etc.). Onze inventarisatiejaren zijn voorafgegaan door gemiddelde voorjaren, waardoor de invloed van weer beperkt zal zijn.

Wat de jacht betreft is de druk afgenomen. De soort werd in 1992, zeker vergeleken met 1986, minimaal bejaagd (mededeling wildbeheerseenheid Westerkempen). Doordat de soort sinds 1994 niet meer bejaagbaar is, valt is de invloed van deze factor vrijwel uit te sluiten. Mogelijk dat het afnemen van de jachtdruk een positieve invloed heeft op de populatie van de soort.

7. LITERATUUR

Asseldonk, E. van, 1986. Kempische Patrijsinventarisatie 1986. De Blauwe Klauwier 12(3): 2-6.

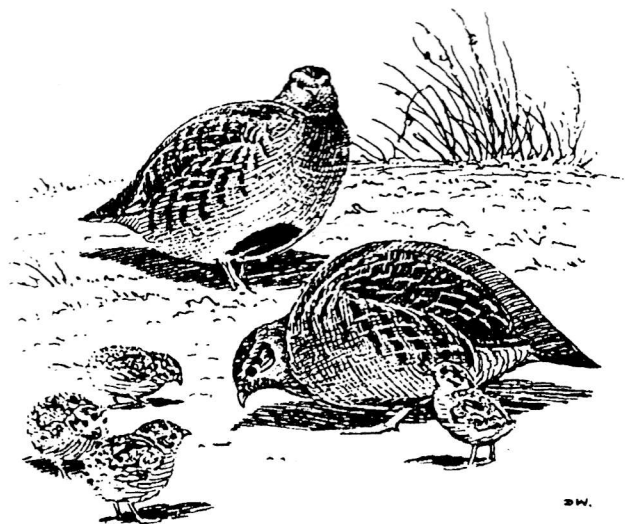
Bakermans, M, W. Deeben, H. Hermans en T. van der Vleuten, 1993. De Patrijs in de Kempen in 1992. De Blauwe Klauwier 19(1):3-7.

Texeira, R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. 's-Graveland.

Hagemeijer, W. en Blair, 1997. The EBCC atlas of European breeding birds.

TENSLOTTE

Aan deze inventarisatie hebben de volgende personen meegewerkt: Marco Bakermans, Martin van de Broek, Hendrik Broeren, Wim Deeben, Ton Geerts, Henk Munsters, Josje Peeters, Gerrit Vink, Carlo van Wely, Jan Wouters en Pieter Wouters.

Verlag Zeeland-excursie 6 februari 1999.

MINKE BOZUWA

Het zag er niet naar uit dat het een mooie dag zou worden die zesde februari. De voorspellingen voor het weer waren ronduit slecht. Nadat we ons verzameld hadden bij motel Eindhoven, vertrokken we richting Bergen op Zoom. De opkomst was met 9 personen niet erg groot.

Om tien uur werden we in bezoekerscentrum 'De Kraaienberg' van het Brabants Landschap verwelkomd door de heer Ton Bakker van vogelwerkgroep Bergen op Zoom. Dit bezoekerscentrum ligt tegen het Markiezaatsmeer aan, en daar zijn dus veel watervogels aanwezig.

Na een uiteenzetting over hoe het gebied is ontstaan, zijn we op een uitkijktoren de omgeving van boven af gaan bekijken. Je ziet daar bijvoorbeeld hoe het gebied van zout naar zoet water is omgevormd door de dijken die daar zijn aangebracht. Die dijken waren nodig voor het Rijn-Schelde kanaal. Verderop langs de rand van het meer zagen we een vogelhut staan. Daar gingen we naar toe.

Het was een mooie grote ronde hut, waardoor we rondom uitzicht hadden op het meer. Het weer, op dat moment niet zo mooi, deed ons niets want we stonden mooi droog. De winterse buien trokken in snel tempo over ons heen, en werden afgewisseld met een strak blauwe hemel.

Hierdoor was het zicht op het meer goed en konden we heel duidelijk diverse soorten eenden zien, waaronder Smienten, Nonnetjes, zaagbekken en Kuifeenden. Bergeenden en Wulpen zaten langs de kant, en op het water ook nog de grote Knobbelzwanen en Zwarte Zwanen.

Opeens zagen we langs de rand heel dichtbij een Blauwe Kiekendief, die een mol of een veldmuis te pakken nam en begon op te peuzelen. Het was een geweldige ervaring dit alles mee te maken.

Rond het middaguur hebben we ons brood opgegeten in De Kraaienberg. De

soep die Ton voor ons klaargemaakt had smaakte uitstekend. Onder het eten vertelde Ton wat de bedoeling 's middags was, en wat ons te wachten stond.

Nadat alles was opgeruimd zijn we met de auto's naar de andere kant van het meer gereden. Onderweg stopten we nog een paar keer omdat we ganzen en Kieviten wilden bekijken. Deze Kieviten zijn overgebleven in dit gebied, een strenge winter is het deze keer niet geweest.

Toen we aan de andere kant waren, zijn we uitgestapt en lopend verder gegaan. Het weer was intussen goed opgeknapt, de lucht was mooi blauw geworden. Daar zagen we nog diverse soorten eenden, Aalscholvers en Blauwe Reigers. Een reiger schoot laag uit het riet tevoorschijn en alle eenden vlogen op. Prachtig.

Ganzen, die we nog niet veel gezien hadden, zaten verderop richting Tholen in de weilanden. In een weiland, grenzend aan een akker, zagen rond de 300 stuks, waaronder Rietganzen, Rotganzen en Grauwe Ganzen.

Nadat we Ton Bakker hadden bedankt en afscheid van hem hadden genomen, reden we dik tevreden naar huis. Samenvattend was deze excursiedag mede door het afwisselende goede weer, een heel geslaagde dag.

's Avonds en de volgende dag ging het hard regenen en sneeuwen.

NESTKASTEN KONINGSHOF IN 1998.

JAN WOUTERS

Al bij de voorjaars schoonmaak op 7 maart was het duidelijk dat 1998 een nat jaar zou worden: omdat het 's morgens zo'n slecht weer was vanwege de regen, waren we later begonnen met schoonmaken. Ook bij de derde controle regende het, zodat er niemand was komen opdagen om mee te helpen. Toen heb ik de ronde maar alleen gedaan, ik moest er als coördinator toch zijn.

Op 7 maart hebben we nog 14 nieuwe kasten opgehangen van het model Ton Geerts. Een van de bosuilkasten lag op de grond, die moesten we dus ook weer ophangen. In een van de andere kasten zat de Bosuil al op 5 eieren te broeden.

De reguliere controles waren op de avonden van 7 en 28 mei en 18 juni. Broedsels die begonnen waren op een van de eerste twee controles zijn als eerste broedsel beschouwd, behalve als er in die kast al een broedpoging van dezelfde soort had plaatsgevonden. In tabel 1 zijn de resultaten van de controles samengevat.

Uit de tabel blijkt dat 1998 geen denderend broedseizoen is geweest in onze

kasten. Het totaal aantal broedsels ligt lager dan ooit sinds 1978. En van de mezen is geen enkel tweede broedsel vastgesteld. Dat is uniek te noemen, want sinds 1978 zijn er steeds tweede broedsels geweest van Koolmees en of Pimpelmees. Het aantal eerste broedsels van beide soorten mezen, is weer wat hoger dan vorig jaar.

Ook het totaal aantal kasten was kleiner dan ooit. Dat zal een van de oorzaken zijn van het lage aantal broedsels.

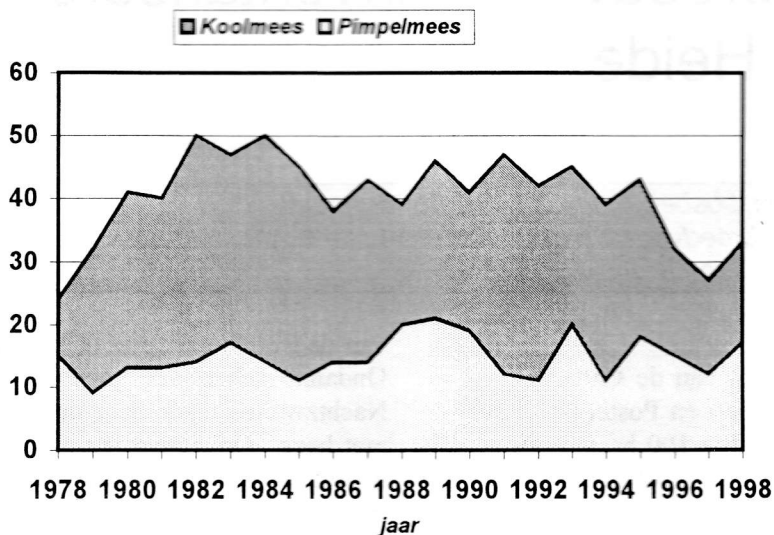
Als we de oorzaak van dit dieptepunt proberen vast te stellen, zijn er drie factoren die een rol spelen. Ten eerste het kleinste aantal kasten sinds het begin van de waarnemingsreeks. Er verdwijnen jaarlijks meer kasten dan we bijplaatsen waardoor het totaal achteruitgaat. Als er geen kasten zijn, kan er ook geen broedsel in optreden. Toch lijkt er niet direct een tekort aan kasten te zijn. Het percentage niet gebruikte kasten blijft met wat schommelingen constant en neemt niet duidelijk af met het afnemend aantal kasten.

Tabel 1: Resultaten van de nestkastencontroles op Koningshof te Veldhoven in 1998.

<i>Soort</i>	<i>Eerste broedsel</i>	<i>Tweede broedsel</i>	<i>Totaal</i>
Holenduif	5	3	8
Bosuil	1	-	1
Zwarte Mees	1	-	1
Pimpelmees	17	-	17
Koolmees	33	-	33
			+ —
		Totaal aantal broedsels	60
		Niet gebruikte kasten	26
			+ —
			86
		Twee keer gebruikte kasten	4
			- —
		Totaal aantal kasten	82

Figuur 1: Het aantal eerste broedsels van Koolmees en Pimpelmees in de loop der jaren op Koningshof te Veldhoven.

Een tweede factor is het afnemend aantal soorten wat in onze kasten broedt. Dit is ook een trend die al langer bezig is. Ondanks enige diversiteit in kasten neemt het aantal soorten alleen maar af. Zo is in de afgelopen twintig jaar de Gekraagde Roodstaart verdwenen uit onze kasten. Toch was die wel aanwezig op Koningshof in 1998. Dat geldt ook voor de Bonte Vliegvanger. Maar ook de Ringmus, de Kauw, en de Spreeuw zijn verdwenen. Onregelmatig optredende soorten blijven er altijd voorkomen, maar in 1998 was dat alleen de Zwarte Mees.

Ten derde neemt de talrijkst aanwezige soort, de Koolmees, af. Dit is duidelijk te zien in fig. 1. Wat daarvoor de oorzaak is, is niet duidelijk. De Koolmees heeft duidelijk een goede periode achter de

rug en zit nu in een dip. De Pimpelmees blijft in dezelfde periode schommelen tussen de tien en de twintig broedgevallen zonder duidelijke trend.

De Holenduif blijft het goed doen in de kasten die voor deze soort geschikt zijn. Dat past in het landelijke beeld van de BMP-resultaten van Sovon. Ook de Bosuil blijft vooralsnog een constante in het soortenspectrum.

We zullen maar weer afwachten wat 1999 brengt. Rest me nog om een ieder die meegeholpen heeft bij schoonmaak en controles te bedanken. Ook in het nieuwe seizoen is ieder lid weer welkom op de controlerondes. Zie het jaarprogramma voor de data.

Drie jaar broedvogels inventariseren op de Hapertse Heide.

BEN JACOBS

Op verzoek van Staatsbosbeheer is de VWG de Kempen in 1996 begonnen met een inventarisatie van de broedvogels van de Hapertse Heide, die in totaal vijf jaar loopt. Dit verslag geeft een tussenbalans na drie jaar.

Gebied

Het gebied grenst aan de Cartierheide en is gelegen tussen Hapert en Postel (B). Het totale onderzochte gebied is 100 hectare groot waarvan 70 hectare heide en 30 hectare bos. Het wordt doorsneden door een kleine beek, het Dalems Stroompje. Naast de heide zijn ook de randen van de aangrenzende bossen en het nabijgelegen Laarven meegenomen. Dit omdat in deze randzones een omvormingbeheer wordt gevoerd, gericht op het creëren van overgangszones van bos naar heide. In het grootste deel vindt seizoenbegrazing plaats door runderen.

Werkwijze

Per seizoen werden 10 rondes gelopen van begin maart tot eind juni. De hoofdroute is weergegeven in bijgaand kaartje van het gebied en werd de ene keer linksom en dan weer rechtsom afgelegd. De gemiddelde duur van een ronde was 2,5 uur en begon doorgaans 'n half uur voor zonsopkomst. Er zijn ieder jaar twee avondbezoeken gebracht vooral ter wille van de Nachtzwaluw. Voor de inventarisatie van de Nachtzwaluw is gebruik gemaakt van een cassetterecorder.

De inventarisatie is uitgevoerd door leden van de VWG in het bijzonder door: Hans Hermans, Marco Bakermans, Tonny v.d. Vleuten, Ben Jacobs, Carlo van Wely en Jan van der Zee.

Resultaten

De resultaten van de afgelopen drie jaren zijn weergegeven in de tabel. Hierin zijn tevens opgenomen de resultaten van Rob Vogel uit 1995.

Opvallend is dat een watergebonden vogel zoals de Wilde Eend sterk is teruggelopen zonder aanwijsbare oorzaak. Voor de Groene Specht lijkt de Hapertse Heide ook zijn aantrekkelijkheid te verliezen.

Net als landelijk loopt de stand van de Geelgors in natuurlijk terrein terug (over het algemeen neemt deze toe). Ook de toename

van de Roodborsttapuit is een landelijke trend. Ondanks schijnbaar goede plekken voor de Nachtzwaluw raken deze in goede jaren (1997) niet bezet. Opvallend is ook de sterke schommeling in het aantal territoria van de Pimpelmee.

In 1997 hadden we een succesvol broedgeval van de Havik met 4 jongen. Overigens vonden we het nest niet onmiddellijk omdat het kekkeren in maart keurig werd nagebootst door een Vlaamse Gaai in de buurt. Toen de tijd rijp was, dat wil zeggen toen de poepspetters van de jongen om de nestboom een diameter van ca. 4 meter kregen, zijn de jongen geringd. Pieter Wouters klom in de boom en liet in een soort zak met platte bodem de jonge vogels aan een touw naar beneden zakken, alwaar ze door broer Jan vakkundig werden gewogen en gemeten en tenslotte van een ring werden voorzien. Vervolgens werden ze weer opgehesen en teruggezet in het nest. Veel later hebben we de jonge vogels nog als takkelingen waar kunnen nemen in de nestboom in de buurt van het nest.

Naast de territoria van broedvogels zoals weergegeven in de tabel deden we nog tal van interessante waarnemingen, echter zonder duidelijke territorium indicatie. We zagen onder andere de Boomvalk, Buizerd, Blauwe Kiekendief, Sperwer, Klapekster, Sprinkhaanrietzanger, Wintertaling en Witte Kwikstaart.

Dit inventarisatieproject loopt in totaal vijf jaar en is bedoeld om Staatsbosbeheer te ondersteunen bij het beheer van deze kostbare heidegebieden. Naast deze nuttige functie levert het ook nog een aardige duit op voor onze penningmeester. Maar het mooiste van alles is natuurlijk 's ochtends in alle vroegte over de heide te dwalen met gespitste oren om geen zanggeluid te missen. We zijn dan ook nog steeds zeer enthousiast om dit project in de komende twee seizoenen te voltooien.

Tabel 1: Aantal territoria van de vastgestelde broedvogels op de Hapertse Heide in 1995 en de drie jaren daarna.

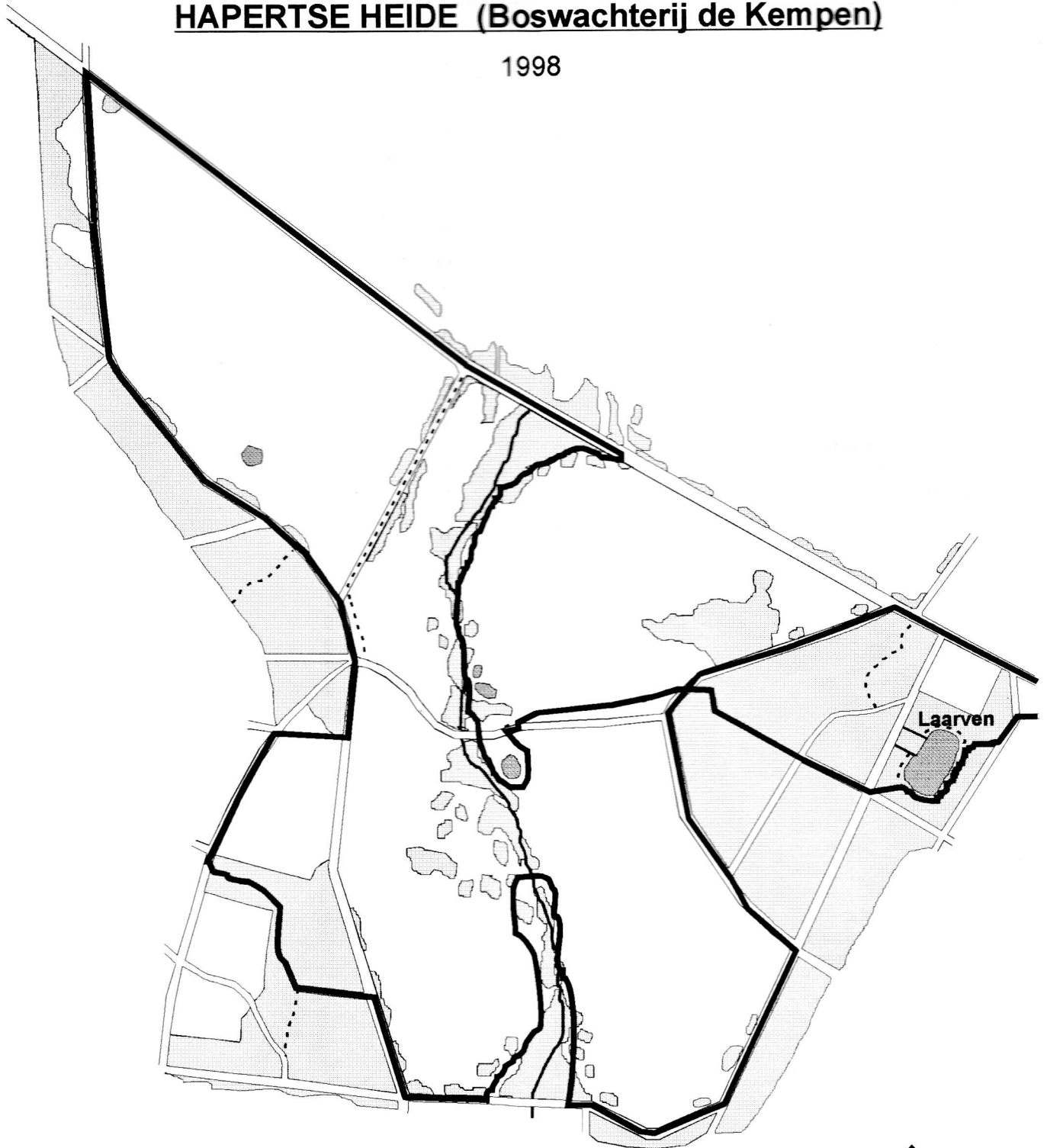
<i>soort</i>	<i>1995</i> [*]	<i>1996</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>
Dodaars	1	0	0	0
Wilde Eend	9	9	1	4
Soepeend	2	1	0	0
Havik	1	1	1	1
Fazant	1	1	1	0
Waterhoen	2	0	0	0
Wulp	3	3	2	2
Holeduif	1	1	0	2
Houtduif		14	15	18
Zomertortel	0	0	1	0
Koekoek	1	2	1	1
Bosuil	1	1	1	1
Ransuil	0	1	0	0
Nachtzwaluw	4	3	3	2
Groene Specht	2	5	2	0
Zwarte Specht	1	2	1	1
Grote Bonte Specht	7	7	7	5
Boomleeuwerik	9	8	6	5
Veldleeuwerik	10	6	6	5
Boompieper	29	22	18	28
Graspieper	4	7	6	4
Winterkoning		6	4	6
Roodborst		11	11	15
Blauwborst	3	0	0	1
Gekraagde Roodstaart	12	9	9	9
Roodborsttapuit	5	6	10	9
Merel		8	8	7
Zanglijster	3	1	3	2
Grote Lijster	1	1	1	1
Sprinkhaanrietzanger	1	0	0	0
Grasmus	0	1	0	1
Tuinfluits	3	2	1	4
Zwartkop	8	3	6	5
Fluiter	2	0	0	0
Tjiftjaf	14	9	7	13
Fitis		28	19	21
Goudhaantje	7	9	7	15
Vuurgoudhaantje	1	2	1	3
Grauwe Vliegenvanger	1	0	0	0
Bonte Vliegenvanger	1	0	0	0
Staartmees	2	6	6	3
Matkop	3	4	6	5
Kuifmees	10	13	12	11
Zwarte Mees	10	8	7	7
Pimpelmees	5	12	6	11
Koolmees		16	17	12
Boomkruiper	3	6	5	5
Wielewaal	0	2	0	1
Vlaamse Gaai	3	5	2	3
Zwarte Kraai	3	5	5	4
Vink		29	21	21
Kneu	4	5	7	7
Kruisbek	3	0	0	3
Goudvink	1	0	0	0
Geelgors	3	4	2	1
Rietgors	1	1	0	0

* Rapport Rob L. Vogel "Broedvogels van de boswachterijen Eersel/De Kempen en de Cartierheide in 1995".
Niets vermeld: Soort niet onderzocht.

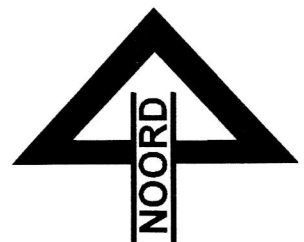

HAPERTSE HEIDE (Boswachterij de Kempen)

1998

- hoofdroute
- bos
- kapvlakte
- waarneming
- territorium

schaal 1:10.000

Zuid Zweden 1998

PIETER WOUTERS

Het Buikheideteam op studiereis naar zuid Zweden

Al in september 1997 werd het idee geboren bij het Buikheideteam om een studiereis te organiseren naar Falsterbo (zuid Zweden). Het voornaamste doel zou de wespndieventrek worden. Daarom zouden we de laatste week van de schoolvakantie gaan, 29 augustus t/m 5 september. Op zaterdag zijn we met 8 personen in een gehuurd busje vertrokken naar Zweden.

Zondag

Na 'uitgeslapen' te hebben stonden we toch rond een uur of zeven op de punt. Dit is echt het laatste stukje land van Zweden. De plaats waar alle trekvogels uit het noorden voorbij zouden moeten komen. Daar ontmoetten we onze privé-gids en Zweden-kenner Piet van Happen. Ook Wil Beeren (Later wegens rugklachten gerepatrieerd met het vliegtuig.) en nog vier andere Brabantse vogelaars (alle bekenden) waren daar al aanwezig om ons van de nodige informatie te voorzien.

Onze Wespndieven-droom werd daar al meteen om zeep geholpen. De donderdag ervoor was namelijk de hoofdmacht, zo'n 2000 exemplaren al voorbij getrokken. De trek in het algemeen viel erg tegen en werd zelfs naarmate de week vorderde steeds minder. Alleen Gele Kwikstaarten waren er in grote aantallen.

Deze dag zagen we toch nog wel een paar honderd Wespndieven voorbij trekken in hun karakteristieke vlucht. Wespndieven maken niet of nauwelijks gebruik van termiek maar vliegen gewoon naar het zuiden. Ook de voor vandaag door de Zweedse vogelbescherming speciaal georganiseerde Wespndievendag op de heide (Trektpunt no. 2. Vooral goed later op de dag voor roofvogeltrek.) viel daarom

niet geheel in het water. Hendrik haalde nog de plaatselijke krant door daar een interview te geven (Zie ook BLKL jrg 24 no. 3). Ook het langstrekken van 2 Schreeuwarenden mag niet onvermeld blijven.

Maandag

6.00u weg bij de huisjes, 6.10u bij de punt. Weer niet veel trek. Alleen Gele Kwikstaart en Sperwers trokken er in redelijke aantallen. Later naar de hei maar omdat het hier ook niet veel was besloten we al snel om naar het binnenland te gaan. Steenarenden kijken in Ericsdal / Filledal. Dit is één van de plaatsen in zuid Zweden om Steenarenden te zien. Onderweg hier naar toe zijn we nog gestopt bij een strandje wat vol met steltlopers zat. Naast een aantal gewonere soorten zagen we hier ook Krombek- en Temmincks Strandloper. In het arendendal werd van alles gezien. Grauwe Klauwieren, spelende Raven, poetsende Rode Wouwen maar helaas geen arenden.

Dinsdag

Zoals de hele week vroeg naar de punt. Nogal wat Boompiepers, Huis- en Boerenzwaluwen. Maar al snel was er geen trek meer. Na nog wat geluier op de heide zijn we naar de haven van Skanör gegaan. Daar liggen een soort van inlagen zoals we die ook kennen van Zeeland. Hier zaten dan ook veel steltlopers. Maar dan wel meer de soorten die we in de Kempen ook tegen komen. Kempphaan, Bosruiter, Tureluur, Groenpoot- en Zwarte Ruiter.

Woensdag

Na het vaste dagelijkse ritueel, eerst naar de punt en daarna de heide, en weer minder trek dan de voorgaande dagen

besloten we om ons geluk maar weer eens in het binnenland te gaan zoeken. Dit maal ging de tocht naar het meer Böringsjön. Een van de vele meren die in zuid Zweden liggen.

Zonder gids hadden we dit meer niet zo makkelijk kunnen vinden. Het ligt daar echt fantastisch. Een groot water omgeven door mooie beukenbossen, extensief gras- en zeggenland. Een landtong die een heel eind het meer insteekt met hier op aan het eind zeer oude beukenbomen. In de verte een prachtig optrekje aan het water waar de gemiddelde vogelaar wel een weekeinde zou willen doorbrengen.

Bij zo'n decor hoort ook een dito vogel. En die verscheen in de vorm van een Zeearend. We hebben hem in totaliteit zo'n half uur kunnen volgen. Als dan ook nog een groep van 14 Kraanvogels langs komt die samen met de Zeearend en 2 Rode Wouwen één 'view' gaat vormen kan de dag niet meer kapot.

Later zijn we nog naar twee plaatsen in de buurt geweest waar ook arenden gezien zouden kunnen worden. Dit is wat ons betreft niet gelukt. Maar een stel Denen die op een van die plaatsen ook stonden te kijken wisten van een stipje toch een arend te maken. Erg knap!?

Donderdag

Na ons vaste ritueel weer het binnenland in. Nu stond het meer Krankesjön op het programma. Op de weg daar naar toe kwamen we toevallig langs een meer waar we 4 jaar geleden ook waren geweest. Toch even gestopt bij dit prachtige meer wat omgeven is door oud loofbos. Hier zagen we onze eerste Visarend. Maar ook soorten als Boomklever (Scandinavische ondersoort. Prachtig wit op de buik) en Taigaboomkruiper.

Daarna door naar het meer Krankesjön. Een meer van ettelijk km² groot met brede rietkragen. (Echt Nederlands) Er staat aan de zuidkant een prachtige uitkijktoren waar het goed op

toeven is. Hier zagen we onze tweede en tevens laatste Visarend. Maar ook soorten als Fuut, Baardmannetje, Bruine kiekendief, Dwergmeeuw, Casarca en diverse andere eendensoorten. Ook kwam hier onze enige Sijs langs gevlogen. Nu was het er al prachtig maar ik denk dat een dag en een nacht in het voorjaar in deze luxe uitkijktoren ook niet verkeerd zou zijn.

Vrijdag

Na de punt weer het binnenland in. Toch nog een keer terug naar Ericسدal en Filledal. Want het knaagde toch dat we vorige keer geen Steenarend hadden gezien. Toen wij aankwamen zat de Zweedse vogelbescherming met hun buitenlandse gasten er al. (Omdat er geen trek was waren we hen deze week al diverse malen tegengekomen op de vaste stekken in het binnenland) Zij hadden ook nog geen Steenarend gezien. Na de gebruikelijke schranspartij, buitenlucht maakt hongerig, konden we ons richten op de arenden. Maar ze bleven ook nu weg.

Later kregen we een tip van een visser dat hij er één gezien zou hebben een stukje terug. Wij meteen daar naar toe. Maar ook na een tijd gewacht te hebben moesten we toch zonder deze soort gezien te hebben terug naar onze basis.

Zaterdag

's Morgens vroeg opgestaan om op tijd op de boot te zijn. Onderweg konden we toch niet zomaar langs een grote groep Grauwe Ganzen rijden die op stoppervelden aan het foerageren waren. Het leuke was dat er ook nog een groep kraanvogels tussen bleek te staan.

In Duitsland net na Putgarden zagen we 2 grote roofvogels over de snelweg vliegen. De bus meteen een parkeerplaats op gestuurd om te kijken. En jawel er hing aan de andere kant van de snelweg een termiekbelt van 2 Zeearenden. Een leuke afsluiting van een fantastische vogelweek in Zweden.

Waar we voor kwamen, Wespendien en de trek, viel tegen maar in zo'n land is altijd wel iets leuks te zien. Nogmaals willen we onze gids Piet 'Daar-mag-ik-dan-graag-een-sjekkje-bij-roken' van Hapen bedanken. Zonder hem hadden

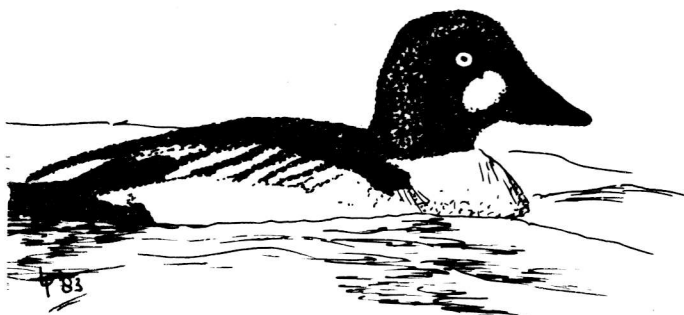
we zeker niet zoveel gezien. Ook onze kok Wim Deeben wil ik nog bedanken. Nu eens niet afgefallen maar zwaarder geworden door de voortreffelijk zorgen, van toch voornamelijk, Wim.

Soortenlijst:

Aalscholver	Grasmus	Kokmeeuw	Smelleken
Baardmannetje	Graspieper	Koolmees	Smient
Bergeend	Grauwe Franjepoot	Kraanvogel	Soepeend
Blauwe Kiekedief	Grauwe Gans	Krakeend	Sperwer
Blauwe Reiger	Grauwe Klauwier	Kramsvogel	Spreeuw
Boerenzwaluw	Grauwe Vliegenvanger	Krombekstrandloper	Staartmees
Bontbekplevier	Groene Specht	Kuifeend	Stormmeeuw
Bonte Kraai	Groenling	Matkop	Tafeleend
Bonte Strandloper	Groenpootruiter	Meerkoet	Taigaboomkruiper
Boomklever	Grote Bonte Specht	Merel	Tapuit
Boompieper	Grote Gele Kwikstaart	Middelste Zaagbek	Temmincks Strandloper
Boomvalk	Grote Lijster	Oeverloper	Tijftjaf
Bosruiter	Grote Mantelmeeuw	Oeverzwaluw	Torenavk
Bosuil †	Grote Stern	Paapje	Tureluur
Braamsluiper	Havik	Parelduiker	Turkse Tortel
Brilduiker	Holenduif	Pijlstaart	Veldleeuwerik
Bruine Kiekendief	Houtduif	Pimpelmees	Vink
Buizerd	Huismus	Putter	Visarend
Casarca	Huiszwaluw	Raaf	Visdief
Dodaars	Kanoetstrandloper	Regenwulp	Watersnip
Drieteenstrandloper	Kauw	Rietgors	Wespendief
Dwergmeeuw	Kemphaan	Ringmus	Wilde Eend
Eidereend	Kievit	Rode Wouw	Wintertaling
Ekster	Kleine Jager	Roek	Witgatje
Fazant	Kleine Mantelmeeuw	Roodborst	Witte Kwikstaart
Fitis	Kleine Plevier	Roodkeelduiker	Wulp
Fuut	Kleine Strandloper	Roodstaart (spec)	Zeearend
Geelgors	Kluut	Rosse Grutto	Zilverplevier
Gele Kwikstaart	Kneu	Scholekster	Zilvermeeuw
Gierzwaluw	Knobbelzwaan	Schreeuwarend	Zwarte Ruiter
Goudhaan	Koekoek	Sijs	Zwarte Specht
Goudplevier			Zwartkop

Dit zijn totaal 126 soorten

Ook hebben we nog 3 dode marters gevonden. Waarvan zeker 1 Boom- en 1 Steenmarter.

VOOR U GELEZEN

JAN WOUTERS

In *Ardea* 86 no. 2 staat een artikel over de relatie tussen de voedselsituatie en de dispersie bij de Torenvalk, zoals die blijkt uit ringgegevens. Dispersie is de verplaatsing tussen de geboorteplaats en de plaats waar voor de eerste keer wordt gebroed.

De Torenvalk is geen echte trekvogelsoort, dus de meeste vogels verplaatsen zich niet tweemaal per jaar naar en van het broedgebied. Het merendeel van de valken trekt na eenmaal gevestigd te zijn, niet meer over grote afstand.

Toch komen ringterugmeldingen over grote afstand veel voor. Deze hebben voor het merendeel betrekking op dispersie van de jonge vogels.

Het is bekend dat het voedsel-aanbod een grote invloed heeft op het broedresultaat van Torenvalken. Ook zijn er grote jaarlijkse verschillen in de gemiddelde afstand die teruggemelde vogels hebben afgelegd.

Gegevens van 551 terugmeldingen van in België en Luxemburg als nestjong geringde Torenvalken, zijn gebruikt om een verband te leggen tussen de voedselsituatie en de jaarlijkse dispersie.

Er bestaat een sterke correlatie tussen het aandeel terugmeldingen van meer dan 100 km en de gemiddeld afgelegde afstand. Dus in een jaar met veel verre terugmeldingen is de gemiddeld afgelegde afstand groot. In de loop van de periode 1967 tot 1990 was er een dalende trend in het percentage verre terugmeldingen.

In jaren met gemiddeld veel jongen in het nest, komen er meer terugmeldingen van minder dan 100 km. Aangezien het jongenaantal sterk samenhangt met de hoeveelheid voedsel, wijst dit erop dat de jongendispersie minder ver gaat als de

voedselsituatie goed is. Dit blijkt ook uit een kleiner aandeel verre terugmeldingen na jaren met een goede zaadoogst van beuk en esdoorn in de vorige herfst (veel muizen).

Het lijkt er dus op dat in jaren met weinig voedsel de jongen ver uitzwermen voor ze zich ergens vestigen. Dat is in goede jaren veel minder het geval. De dalende trend in het aantal verre terugmeldingen kan erop wijzen dat de voedselsituatie voor pas uitgevlogen Torenvalken in de onderzochte periode is verbeterd.

In *BTO-News* van januari-februari 1999 staat een verslag van een onderzoek naar de oorzaken van de achteruitgang van vogels van het agrarisch gebied, met name de zaadeters. Uit ringgegevens is de jaarlijkse overleving vast te stellen. Bij de Putter en de Huismus is alleen al de verandering in de overleving groot genoeg om de achteruitgang te verklaren.

Bij de Kneu is de variatie in de productiviteit (broedsucces) voldoende om de achteruitgang te verklaren. (Het broedsucces kan bepaald worden uit ingestuurde nestkaarten.) Dus een lager broedsucces in periodes van achteruitgang en een hoger broedsucces in periodes van vooruitgang. Maar dit is de enige soort waarvoor dit werd gevonden.

Het omgekeerde kwam veel meer voor: in periodes van achteruitgang een verhoogde jongenproductie, als het ware om de verliezen op te vangen. Dit werd gevonden bij Ringmus, Grauwe Gors, Tortelduif, Geelgors en Veldleeuwerik. Het lijkt erop dat veranderingen in de overleving de belangrijkste oorzaak zijn voor achteruitgang.

In BTO-News van maart-april 1999 vinden we een nieuw ontwerp voor een speciale nestkast voor de Matkop. Deze mezesoot hakt zijn eigen nestholte uit, en wordt daarom weinig in nestkastjes aangetroffen als broedvogel. De matkopkast bestaat uit een PVC-pijp, doorsnee 10 cm, waaromheen schors is gewikkeld om een dode boom te imiteren. Verder is er

een invliegopening, maar de hele kast wordt gevuld met zaagsel.

Dit model werd in Schotland goed geaccepteerd door de Matkoppen. Om concurrentie met Kool- en Pimpelmees te verminderen is het aan te bevelen om dicht bij elke gevulde kast een lege te hangen.

*

KNIPSEL KRANT

Knipseladres: SANSOVIMOSTRAAT 24, 5624 JX EINDHOVEN.

Samenstelling: HUUW KNUBBEN

Stadswandeling op zoek naar vogels

Vogelwerkgroep de Kempen houdt zondag een excursie langs de Dommel in Eindhoven. Er wordt om 7.00 uur 's morgens verzameld bij de Midgetgolf Eindhoven bij de Karpendonkse plas. De wandeling voert onder leiding van Willem Veenhuizen langs het afwisselende gebied rond de Karpendonkseplas, de Dommel en over het terrein van de Technische Universiteit. Daar wordt gezocht naar watervogels, zangvogels en typische stadsvogels. Rond 10.00 uur wordt het vertrekpunt weer bereikt.

EU

7 mei JJ

ZAANDAG 8 MAART 1999 - 3

Eerste kievitseï in Brabant

EU

BERLICUM - De 76-jarige L. Schutjens uit Berlicum heeft gistermiddag om kwart over vier het allereerste kievitseï van het jaar gevonden. Dat heeft H. Stroek van de landelijke Vereniging van Weidevogelbeheerders Vanellus' bevestigd. Zijn vereniging houdt daarvoor een meldpunt in stand.

Schutjes zoekt al van kleins af aan in het vroege voorjaar naar kievitseieren. Een keer eerder was hij er heel dichtbij. „Toen was ik een uur te laat, anders had ik het aan de koningin mogen geven.” De traditie van het aanbieden van het eerste kievitseï aan de koningin is overigens jaren geleden afgeschaft. De laatste keer dat het eerste Nederlandse kievitseï in Brabant is gevonden was in 1990 in Bergem, ook op 7 maart.

Plas Meerhoven hoogst onzeker

EU

14/3 JJ

DEN HAAG - Er komt een nieuw onderzoek door vogeldeskundigen naar het mogelijke gevaar dat de geplande waterplas in Meerhoven kan vormen voor het vliegverkeer op Eindhoven Airport.

EINDHOVENS DAGBLAD

HEEZE - Staatsbosbeheer heeft bij de toegang tot de Strabrechtse Heide bordjes geplaatst om wandelaars te adviseren laarzen aan te trekken. Er zijn mensen onvrijwillig teruggegaan, omdat ze niet verder konden. „De heil staat nu helemaal onder water”, zegt boswachter Jap Smits van Staatsbosbeheer. „Op de wandelroutes kan je niet meer zonder laarzen terecht. We hebben nu bordjes neergezet, maar die lezen de mensen natuurlijk pas als ze hier aankomen. In

Alle vennen tot randje gevuld

Alleen met laarzen

het weekeinde was het mooi weer en toen zijn hier veel wandelaars geweest die er niet bij nagedacht hebben. Het mag dan buiten bij de mensen in de straat droog zijn, maar hier ligt geen rioering voor de waterafvoer”. Op een erg nat gedeelte heeft Staatsbosbeheer acht rijpla-

ten gelegd. Deze zijn in een nacht gestolen. „De dieven hebben zeker tweehonderd meter met die ijzeren platen moeten sjouwen, voordat ze in een vracht- of bestelauto geladen konden worden”, zegt Jap Smits. Meer rijplaten heeft Staatsbosbeheer niet in bezit. De boswachters kijken

STAD EN STREEK

3-3 JJ

• WOI

aan Strabrechtse Heide op

nu rond of er ergens tweedehands te koop zijn.

Niet erg

Voor de Strabrechtse Heide is het niet erg dat de grond door- en doornat is. Integendeel zelfs, aldus de boswachter. Ook als het nu zou ophouden met regenen, blijft

het voorlopig nat, want de beken blijven nog lang water aanvoeren. „Alle vennen zijn tot het randje gevuld”, zegt Smits. „Het water moet dus wel in de rest van het gebied opgevangen worden”. De boswachter verwacht dat de Strabrechtse Heide in ieder geval tot juni geen last heeft

van verdrogingsverschijnselen.

Schaapherder Theo Oomen kon met zijn kudde niet de natte hei op, wat hij anders eind februari/begin maart wel doet. „Ze komen wel in de blubber buiten, maar ze kunnen geen honderd meter van de stal af. Ik zelf kan er

nauwelijks met mijn laarzen doorheen. De lammetjes zouden ziek worden of zelfs verdorven. Zo nat als het nu is, heb ik het nooit meegeemaakt”, vertelt Oomen, die eind vorig jaar 25 jaar herder was. Theo Oomen denkt dat het zeker een maand duurt, voordat hij met de kudde kan gaan trekken. De kudde van de Strabrechtse Heide telt nu 304 lammeten. Het is vol in de stallen; de herder kan merken dat de schapen dolgraag naar buiten willen.

Kievitseieren illegaal geraapt

EU

2603 JJ

VELDHOVEN - Een 67-jarige Veldhovenaar is woensdag aangehouden omdat hij in een veld aan de Strijpsebaan in Veldhoven kievitseieren aan het zoeken was. Hij had er al zeven gevonden. De politie trof de man aan op een perceel akkerland. Hij was aan het zoeken zonder toestemming van de gebruiker van de grond. Ook had hij geen officiële eierzoekkaart. De eieren zijn in beslag genomen. De politie heeft een proces-verbaal opgemaakt.

■ KIEVITSEIEREN Controleurs van onder meer de politie en de Algemene Inspectie Dienst (AID) hebben in Noord-Overijssel in twee weken 39 boetes uitgedeeld aan personen die illegaal kievitseieren raaptten. De politie IJssel-land maakte dat vrijdag bekend. Tot die dag was het zoeken van kievitseieren toegestaan, al waren daarvoor wel een eierzoekkaart en toestemming van de grondgebruikers nodig. Er werden ruim honderd mensen gecontroleerd.

VK 1504 JJ

VOGELVARIA

MORINELLEN OP DE LANDSCHOTSE HEIDE

Op 21 augustus 1998 liepen Alma en ik op het pad tussen Keyenhurk en Kromven toen we een geluid uit het bos dachten te horen komen. Het was een laag, ver dragend 'pruu', dat regelmatig werd herhaald. Omdat het geluid dichterbij kwam, zochten we de bosrand af tot het besef bij me doordrong dat het misschien ook wel eens Morinelplevieren zouden kunnen zijn. En ja hoor, zo gauw we het wat hoger zochten, bleken er twee plompe steltlopers aan te komen. Dichterbij bleken het duidelijk morinellen: vrij egale bovendelen, spitse vleugels zonder vleugelstreep, in verhouding vrij lange staart met witte rand en een van de vogels had nog de kenmerkende rode buik. De andere vogel was of al verder naar winterkleed geruid of was een jong, want vertoonde geen rood.

Toch bleven we het geluid ook achter ons horen. Dit was echter snel opgelost toen er nog twee exemplaren overvlogen die zich bij de eerste twee voegden. Ook dit waren minder mooie exemplaren.

Uit oude nummers van de Blauwe Klauwier haalde ik wat eerdere waarnemingen, alle van de Strabrecht. Op 9 mei 1987 zag Piet van Happen er een op de Rusthoek, op 3 september 1991 zag Jan-Erik Kikkert er een overvliegen en twee dagen later merkte hij er een op bij het Kranemeer, die later weer doortrok. Verder worden er in de Avifauna van Noord Brabant nog een paar oude waarnemingen genoemd. Er zijn dus niet al te veel waarnemingen uit de Kempen.

Toch is dit een soort om rekening mee te houden. Er broeden 10.000 tot 30.000 paar in Scandinavië en die moeten toch ieder jaar weer op en neer. En het blijkt ook dat op de reguliere telposten in Nederland de soort regelmatig wordt gezien. Op mijn vaste telpost te Petten (NH) horen en zien we vrijwel iedere herfst (in het voorjaar tellen we niet) wel een paar groepjes of individuen. Typisch was dat ze in het najaar van 1998 ontbraken, maar toen juist in opvallend grote aantallen in westelijk Duitsland werden gezien. Ze verbleven hier vooral op pas geoogste akkers en geplagde heidevelden. Mocht je je ooit nog eens echt vervelen, dan zou je die eens af kunnen zoeken...

Pierre van der Wielen

LATE TERUGMELDINGEN UIT BELGIE

Heb je ook wel eens een Belgische ring opgestuurd en nog niets gehoord? Wanhoop niet. Je krijgt bericht al kan het een tijdje duren. Onlangs kreeg ik bericht over twee Belgische ringen, na bijna 6 en na ruim 8½ jaar.

Op 1 juni 1993 ving ik een Zwartkop met een Bruxelles ring. Daar kreeg ik maar geen bericht van terug, zodat ik begon te twijfelen of ik hem wel had gemeld. Maar op 19 maart 1999 kwam de verlossende brief. Hij was op 16 september 1992 in Retie geringd. Toch nog bericht binnen zes jaar. Niet alle Zwartkoppen worden zo oud.

Het kan nog langer. Op 28 augustus 1990 ving ik een Kleine Karekiet met een Belgische ring. Op 9 april 1999 (!) kreeg ik bericht dat deze vogel vier dagen eerder in Mechelen was geringd. Hoe sneller de vogel, des te langzamer de terugmelding?

Jan Wouters

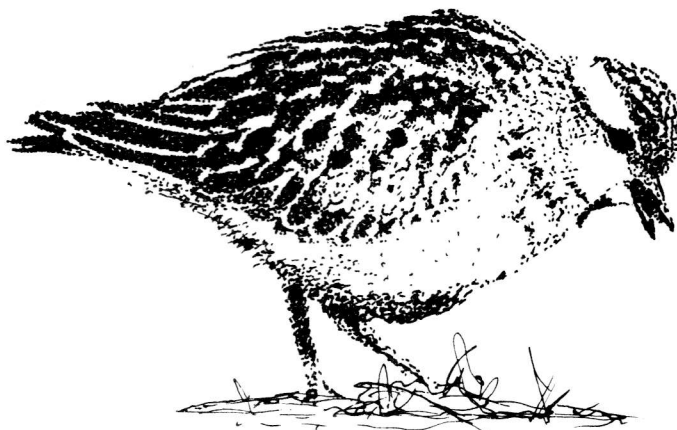
WIST U DAT...

- We in december officieel 25 jaar bestaan.
- Als je dit leest het broedseizoen 1999 al weer een heel eind op scheut is.
- Ik hiermee wil zeggen dat de tijd vliegt.
- De bioboys dit allang wisten en daarom grote plannen hebben.
- Er gewerkt gaat worden aan nieuwe (plassen)tellingen en inventarisaties.
- De bioboys zeggen dat ledigheid des duivels oorkussen is.
- Ik zeg op tijd een duivelsoor kan verrekte fijn zijn.
- Toon Bussers van SBB in de vut is gegaan.
- Zijn naam aan het gebied verbonden blijft.
- Je lopend door het Dommeldal uitkomt bij het Toon Bussers brugske.
- De tentoonstellingscommissie haar activiteiten op een laag pitje heeft gezet.
- Het MEC daar niet over hoeft te mekkeren.
- Er voorlopig geen tentoonstelling komt wegens te weinig tijd en zo.
- Eind april Chiel de Vries is overleden.
- Hij lid was van VWG de Paljaart te Best.
- Chiel altijd een trouw bezoeker was van de SOV-vergaderingen.
- Het Buikheide-team een stuk minder hoeft te inventariseren.
- Hier in de brand, uit de brand wel opgaat.
- Ik verder niks meer te zeveren heb.
- Ik alleen nog kom op zoiets als:
  - kanovaren
  - schuitje varen
  - kossovaren
  - kinderen baren
- hé, Bill C. begint dan met de sigaren.
- Dat dus nergens op slaat.

Houdoe,

PIET

P.S. Maak mee die ramp, op 6 februari 2000 in het Polvokamp.

VOGELASIELS VOOR DE KEMPEN :

Vogelasiel Someren
Toon en Marij de Smit
Boerenkamplaan 32
5712 AE Someren
tel. 0493-493564.

Vogelasiel Eindhoven
Anton de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
040-2526897.

Dierenambulance voor de Kempen: 0497-574030.

voor Eindhoven e.o. 040-2523188.

MELDING ROOFVOGELVERVOLGING:

Vogelasiel Someren tel. 0493-493564.

of 040-2264847

ADRESSEN BESTUURSLEDEN :

- Voorzitter:** Willem Veenhuizen
Bussele 32
5641 PB Eindhoven. 040-2816913.
- Secretaris:** Jan van der Zee
Fleminglaan 18
5644 DH Eindhoven. 040-2130210.
- Penningmeester:** Huub Knubben
Sansovinostraat 24
5624 JX Eindhoven. 040-2460363.
- Biologisch
secretariaat:** Hans Hermans
Provincialeweg 138
5503 HK Veldhoven. 040-2547152.
- en:** Tonny van der Vleuten
Nieuwstraat 30a
5527 AV Hapert. 0497-384107.
- Algemeen lid:** Minke Bozuwa
Adolf van Cortenbachstraat 64
5611 TH Eindhoven.

OPVANG NIEUWE LEDEN:

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven. 040-2534735.

INHOUD: jaargang 25 no. 2 (1999)

Marco Bakermans en Tonny van der Vleuten	Patrijzeninventarisatie 1998 in de Kempen.	1
Minke Bozuwa	Verslag Zeeland-excursie 6 februari 1999.	7
Jan Wouters	Nestkasten Koningshof in 1998.	8
Ben Jacobs	Drie jaar broedvogels inventariseren op de Hapertse Heide.	10
Pieter Wouters	Zuid Zweden 1998.	13
Jan Wouters	Voor U gelezen.	16
Huub Knubben	Knipselkrant.	18
VOGELVARIA		
Pierre van der Wielen	Morinellen op de Landschotse Heide.	19
Jan Wouters	Late terugmeldingen uit België.	19
Piet van Happen	Wist U dat...	20

Tekeningen: M. Bakermans (voorpagina)
E. Hazebroek
L. Peeters
D. Watson